

NOTAT

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Vandplaner og havmiljø
J.nr. NST-401-01071
Den 6. februar 2014

Orientering om basisanalyse for 2. generation vandområdeplaner

Indledning

Vandrammedirektivet har til formål at sikre god tilstand for søer, vandløb, kystvande og grundvand i medlemsstaterne. Basisanalysen er det første trin i forberedelsen af 2. generation vandområdeplaner, der skal gælde for perioden 2015-2021. Basisanalysen omfatter en vurdering af den aktuelle tilstand i vandområderne, en opgørelse af de påvirkninger, der forventes fremadrettet, og en vurdering af, hvilke vandområder der dermed er i risiko for ikke at kunne opfylde direktivets generelle miljømål om god tilstand i 2021.

Som led i basisanalysen skal det foreløbigt fastlægges, hvilke vandområder, herunder vandløb, der skal indgå i vandplanlægningen og dermed målsættes, ligesom der skal ske en foreløbig udpegning af vandområderne som hhv. naturlige, kunstige og stærkt modificerede. En endelig udpegning har betydning for de konkrete miljømål for vandområderne.

Basisanalysen danner et første grundlag for fastlæggelse af konkrete miljømål, opgørelse af indsatsbehov og fastlæggelse af indsatsprogrammer med henblik på opfyldelse af miljømålene. De endelige miljømål og indsatsprogrammer fastlægges i bekendtgørelser samtidig med offentliggørelsen af vandområdeplaner ultimo 2015 efter seks måneders høring igangsat ultimo 2014.

Basisanalysen offentliggøres på Naturstyrelsens hjemmeside og består af et notat med sammenfatning af resultaterne af tilstands- og risikovurderingerne af vandområderne, en række tilhørende WebGIS kort, der udførligt viser tilstands- og risikovurderingerne for vandområderne, samt en økonomisk analyse af vandanvendelsen udarbejdet af Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet.

Udpegning af vandløb, der skal indgå i vandplanlægningen

I basisanalysen skal det foreløbigt fastlægges, hvilke vandløb der skal indgå i vandplanlægningen og dermed målsættes.

I Danmark er der ca. 69.000 km. vandløb. Med basisanalysen indgår foreløbigt ca. 19.000 km vandløb i vandplanlægningen. Baggrunden herfor er, at vandrammedirektivet generelt gælder for alle vandløb, mens vandløb med et opland større end 10 km² som minimum skal indgå i vandplanlægningen og målsættes. Direktivforpligtelsen i forhold til at medtage mindre vandløb, hviler på et skøn over, hvorvidt vandløbet udgør en betydelig mængde overfladevand i forhold til direktivets formål og mål, dvs. bl.a. vandløbets økologisk betydning og betydning for beskyttede områder og natur samt betydning for mål opfyldelse i andre forekomster af overfladevand i vandområdedistriktet.

For at omsætte direktivets krav til en ensartet og videnskabelig udpegning af vandløb har Aarhus Universitet – Nationalt center for miljø og energi (DCE) for Miljøministeriet udarbejdet forslag til en række faglige kriterier (oplandsstørrelse, biologisk kvalitet, bredde, faldforhold, slyngning), som kan danne grundlag for en samlet udpegning af vandløb, der skal indgå i vandplanlægningen og målsættes. En arbejdsgruppe under Vandløbsforum har herefter med udgangspunkt i forskningsarbejdet fra DCE haft til formål at komme med et oplæg til naturfaglige kriterier. Gruppens arbejde er rapporteret på Naturstyrelsens hjemmeside¹.

Foreløbig udpegning af kunstige og stærkt modificerede vandløb

Der er i basisanalysen foretaget en foreløbig udpegning af vandløbene som naturlige, kunstige eller stærkt modificerede. Udpegningen af kunstige og stærkt modificerede vandområder har betydning for fastlæggelsen af konkrete miljømål, idet naturlige vandområder som udgangspunkt skal opnå god tilstand, mens kunstige og stærkt modificerede vandområder som udgangspunkt skal opnå godt økologisk potentiale. Den samlede målsætning har betydning for bruttoindsatsbehovet og dermed omfanget af indsatser og de økonomiske konsekvenser.

Den foreløbige udpegning af vandløbene i basisanalysen vil indgå i grundlaget for kommunernes og de kommende vandråds arbejde med forslag til indsatsprogrammer på vandløbsområdet, og kommunerne og vandrådene har derefter mulighed for at bidrage med oplysninger til udpegningen af kunstige og stærkt modificerede vandløb i forbindelse med forslag til vandområdeplaner og tilhørende bekendtgørelser ultimo 2014. Det endelige niveau for udpegning af kunstige og stærkt modificerede vandløb vil blive fastlagt i efteråret 2015, efter at 2. generation vandområdeplanerne med tilhørende bekendtgørelser har været i offentlig høring.

Der har i 2013 været nedsat en arbejdsgruppe under Vandløbsforum om udpegning af stærkt modificerede vandløb. Arbejdsgruppens opgave var at vurdere behovet for justering af kriterier for udpegning af vandløb som stærkt modificerede. Arbejdsgruppens arbejde er rapporteret på Naturstyrelsens hjemmeside.¹

Med den opdaterede basisanalyse er der foreløbigt udpeget 700 km vandløb som kunstige og 800 km vandløb som stærkt modificerede. De øvrige vandløbsstrækninger er foreløbigt udpeget som naturlige vandløb.

Tilstandsvurdering

Et vandområde har god tilstand, hvis det både har god økologisk tilstand og god kemisk tilstand.

Med hensyn til god økologisk tilstand vurderes tilstanden i hvert enkelt vandområde, der efter basisanalysen indgår i vandplanlægningen, op mod de miljømål, der er anvendt i forbindelse med 1. generation vandplaner. Den økologiske tilstand vurderes ud fra en række kvalitetselementer såsom fx forekomsten af fisk, bestemte typer af plankton og ålegræs.

¹ http://www.naturstyrelsen.dk/Vandet/Vandplaner/Om_vandplanerne/interessentinddragelse-i-vandplanerne/Vandloebforum/

De nyeste nationale overvågningsdata viser en generel tendens til en svag forbedret økologisk tilstand for vandløb, søer og kystvande i forhold til vurderingen i forbindelse med 1. generation vandplaner.

Det bemærkes, at der ved basisanalysen i forbindelse med 1. generation vandplaner er anvendt et enkelt kvalitetselement for hver type af vandområde. I basisanalysen til 2. generation vandområdeplaner inddrages flere kvalitetselementer, hvilket betyder, at vandområdernes samlede tilstand fastsættes ud fra kvalitetselementet med den dårligste tilstand, det såkaldte "one-out-all-out-princip". Der er kun tilstrækkelige overvågningsdata vedrørende de nye kvalitetselementer for en begrænset del af vandområderne. Derfor benyttes de nye kvalitetselementer kun i begrænset omfang.

Vandløb tilstandsvurderes generelt ud fra flere kvalitetselementer (bunddyrsfauna, fisk og planter). Specielt for vandløb med blød bund bemærkes, at de i basisanalysen udelukkende tilstandsvurderes ud fra det nye kvalitetselement fisk. For blødbundsvandløb, hvor det ikke er fagligt muligt at anvende fisk som kvalitetselement, fastsættes tilstanden som ukendt. På baggrund af en faglig vurdering fra Aarhus Universitet (DCE) anvendes bunddyrsfauna (Dansk Vandløbs Fauna Indeks, DVFI) ikke i tilstandsvurderingen af blødbundsvandløb, før der er udviklet en bedre metode til vurdering af bunddyrsfauna i blødbundsvandløb. Det nye kvalitetselement "vandplanter" anvendes i basisanalysen kun i de mellemstore og store vandløb (type 2 og 3).

Grundlaget for vurderingen af kemisk tilstand er spinkelt. Af de meget få vandløb og søer, der kan vurderes tilstand for, opfylder hovedparten ikke målet om god kemisk tilstand. For kystvande vurderes ca. halvdelen ikke at opfylde målet om god kemisk tilstand.

Risikovurdering

På baggrund af tilstandsvurderingen gennemføres en vurdering af, hvilke vandområder der er i risiko for ikke at opfylde miljømålet om god tilstand i 2021.

Risikovurderingen i forhold til at opnå god økologisk tilstand hviler på de miljømål, der er fastsat i forbindelse med 1. generation vandplaner.

I risikovurderingen tages højde for forventede effekter af besluttede eller gennemførte indsatser. Områder, hvor der gennemføres en "fuld" indsats i den nuværende periode, vil således automatisk forventes at opfylde det fastsatte mål i 2021. Vandområder, hvor direktivets undtagelsesbestemmelser er anvendt, vil i udgangspunktet blive vurderet til at være i risiko for ikke at nå målopfyldelse inden 2021.

Ca. 62 pct. af de målsatte vandløb og 66 pct. af søerne forventes ikke at have god økologisk tilstand i 2021 uden yderligere indsatser, *jf. tabel 1*.

Ca. 95 pct. af kystvandene forventes ikke at have god økologisk tilstand i 2021, *jf. tabel 1*. Målet for 2021 for kystvande er baseret på en forventet reduktion af kvælstofudledningen på 19.000 ton, som blev fastlagt med Grøn Vækst-aftalen. Indsatsen i 1. generation vandplaner omfatter en reduktion i udledningen på 9.000 tons kvælstof, idet en yderligere reduktion af 10.000 tons kvælstof er udskudt til 2. planperiode ved anvendelse af undtagelsesbestemmelser. Der er dog endnu ikke truffet beslutning om kvælstofindsatsen for anden planperiode, hvilket medfører, at risikovurderingen er baseret på en forventet reduktion af

9.000 tons kvælstof, og at det på det foreliggende derfor ikke vurderes, at yderligere kystområder vil have god økologisk tilstand i perioden frem til 2021, jf. tabel 1.

Tabel 1
Tilstands- og risikovurdering – God økologisk tilstand

	Omfattede områder		Ikke-målopfyldelse i 2013		Forventet ikke-målopfyldelse i 2021	
Vandløb, i alt	18.900 km					
Vurderet	16.700 Km	88 %	11.500 km	69 %	10.400 km	62 %
Ukendt status	2.200 Km	12 %				
Søer, i alt	856 søer					
Vurderet	646/658 søer*)	75 %	457 søer	71 %	432 søer	66 %
Ukendt status	210/198 søer**)	25 %				
Kystvande, i alt	119 vandområder					
Vurderet	85 vandområder	71 %	81 vandområder	95 %	81 vandområder	95 %
Ukendt status	34 vandområder	29 %				

*) Antal søer i vurderingen af ikke-målopfyldelse i 2013 hhv. i 2021.

**) Antal søer med ukendt status i forhold til ikke-målopfyldelse i 2013 hhv. i 2021.

Miljøministeriet har udarbejdet en tilsvarende risikovurdering for vandområdernes kemiske tilstand, dvs. vurdering i forhold til forventede overskridelser af grænseværdierne for miljøfarlige, forurenende stoffer. Vurderingen er foretaget på et spinkelt datagrundlag. Risikovurderingen viser, at hovedparten af vandløb og søer ikke forventes at have god kemisk tilstand i 2021. For kystvande forventes ca. 1/4 af disse at have god kemisk tilstand i 2021.

For grundvand benyttes tilstandsvurderingen fra 1. generation vandplaner. Udviklingen i grundvandets tilstand sker almindeligvis langsomt, og derfor anvendes tilstandsvurderingen samtidig som risikovurdering. For grundvand forventes 40 % af forekomsterne at have god kemisk tilstand i 2021.